

- Participanții consideră că abordările teoretice nu sunt suficiente de aplicabile și că activitățile practice (cu exerciții concrete) ar ajuta mult mai mult la înțelegerea tematicii.
- Unii participanți au semnalat temperatura ridicată în timpul evenimentului, ceea ce a diminuat confortul lor.
- Câteva sugestii au vizat schimbarea locației evenimentului, recomandându-se ca acesta să se desfășoare în incinta bibliotecii.
- Un alt detaliu logistic menționat a fost dificultatea de a auzi clar informațiile prezentate, sugerându-se instalarea unei boxe suplimentare.
- Unii participanți sugerează ca teme să fie abordate în ateliere separate sau în cadrul sesiunilor de formare.

Colocviile profesionale de vară 2024 au reprezentat o oportunitate valoroasă de schimb de idei și bune practici, reafirmând rolul important al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în procesul de transformare digitală, în adaptarea la noile cerințe ale utilizatorilor și la nevoia permanentă de inovație și schimbare.

CZU 022=135.1

BIBLIOTECA – „AL TREILEA SPAȚIU”: REGÂNDIREA BIBLIOTECII CA SPAȚIU

*Tatiana COȘERI,
director adjunct, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Rezumat: Articolul oferă caracteristicile distincte ale spațiilor bibliotecilor în care oamenii se adună din plăcere pentru lectură, discuții, experiențe și socializare. Spațiul devine obiect de studiu ca element arhitectural, fizic și ca beneficiu în obținerea de noi competențe sau sentimente. Ambele creează valori care schimbă oameni și comunități. „Al treilea spațiu” este locul unde oamenii vin pentru plăcerea de a lăsa deoparte preocupările legate de viața privată și serviciu. Este nu doar o infrastructură multifuncțională, ci și un produs social care generează cunoștințe, legături interumane, schimbări. Bibliotecile împărașesc setul de caracteristici distincte pentru „al treilea spațiu”.

Cuvinte-cheie: spații de bibliotecă, arhitectură, infrastructură multifuncțională, zonarea spațiilor, „al treilea spațiu”.

Abstract: The article outlines the distinctive features of library spaces where people gather for the pleasure of reading, conversation, shared experiences, and social interaction. These spaces are examined both as

architectural and physical elements and as enablers of new skills or emotions. Both dimensions create values that transform individuals and communities. The “third place” is defined as a setting where people come to momentarily set aside concerns related to personal or professional life. It is not merely a multifunctional infrastructure but also a social product that fosters knowledge, human connection, and change. Libraries embody the essential characteristics of this “third place”.

Keywords: library spaces, architecture, multifunctional infrastructure, spatial zoning, “third place”.

Transformările actuale ale domeniului implică nu doar procesele tehnologice, formarea culturii lecturii și a competențelor, ci și regândirea rolului și funcționalității spațiilor bibliotecilor. Treptat, accentele se pun nu doar pe lectură, ci și pe spațiul public oferit pentru învățare și experiențe culturale.

Sociologul Ray Oldenburg, autor al publicațiilor *The Great Good Place* și *Celebrating The Third Place*, a pașaportizat și descris numeroasele locuri, spații publice în care oamenii se pot aduna din plăcere pentru discuții, experiențe și socializare. El a evocat ideea de „al treilea spațiu” – locuri unde oamenii vin pentru plăcerea de a lăsa deoparte preocupările legate de viața privată și serviciu.

Potrivit autorului, „al treilea spațiu” împărtășește un set de caracteristici distincte, inclusiv:

- ore de funcționare mai lungi, care le permite persoanelor să le viziteze și să se bucure de ele după terminarea zilei de lucru și de odihnă;
- un mediu social și interactiv;
- o atmosferă cu stres scăzut, care servește drept răgaz de la obligațiile zilnice;
- accesibilitatea, deschiderea către toți și adaptarea nevoilor celor care folosesc spațiile;
- un spațiu echitabil, care interacționează în condiții de egalitate cu fiecare persoană;
- neutralitate – oamenii nu au obligația de a fi acolo și pot veni și pleca după bunul lor plac.

Studiul dat a fost completat de alți cercetători care, cu perspicace, au argumentat că bibliotecile întrunesc toate criteriile unui al treilea spațiu [1].

Bibliotecile nu sunt nicidecum o relicvă a trecutului. Avea dreptate Albert Einstein când a spus: „Singurul lucru pe care trebuie să-l știi este locația bibliotecii”. El a conștientizat rolul bibliotecilor care devin esențiale pentru construirea de comunități

puternice, vibrante și incluzive. De asemenea, îndeamnă oamenii să-și creeze deprinderea de a merge la bibliotecă. Astăzi, bibliotecile sunt cele mai publice locuri din comunitate. Devin o casă departe de casă, în care oamenii neînrușiți interacționează între ei. Practic, biblioteca reprezintă, inevitabil, valorile pe care o societate le asociază cu cunoașterea, educația și memoria culturală.

„Al treilea spațiu” este nu numai locul care sprijină comunitatea, ci și o infrastructură multifuncțională. Proiectarea sau reconfigurarea corectă a acesteia contribuie la îndeplinirea funcțiilor sale esențiale. Majoritatea covârșitoare a rezidenților își doresc un spațiu sigur, atractiv și prietenos. În lucrările sale, Abraham Maslow a explicat cu desăvârșire impactul mediului fizic asupra stării de spirit al omului, asupra modului în care omul gândește, învață și acționează. Această idee este susținută și de numeroși arhitecți și designeri. Sociologul Lefebvre, în cartea sa *La production de l'espace* (1974) menționează că spațiul este un produs social [2]. Inerent putem menționa, cu certitudine, că spațiul bibliotecii este un produs social care generează cunoștințe, legături interumane, schimbări.

Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor de Biblioteci (IFLA), la conferința organizată în 2007 în orașul Haga, în incinta Bibliotecii Naționale a Olandei, a prezentat cele mai reușite construcții de bibliotecă. Iar în 2009, la conferința desfășurată la Torino (Italia), a abordat pentru prima dată bibliotecile ca al treilea spațiu. Discuțiile au continuat și la următoarele ediții ale conferințelor, punând accentul pe transformare, funcționalitate, flexibilitate.

Guvernul danez, în 2010, în contextul reformei politicilor publice care au dus la reducerea numărului de biblioteci, a constituit un grup de experți pentru a examina rolul bibliotecilor în societatea cunoașterii. În raportul său, grupul a scos în evidență importanța bibliotecilor, cât și recomandări pentru politici în domeniu:

- (a) spațiul bibliotecilor sunt un mediu de sine stătător care trebuie dezvoltat în corelație cu tendințele și dorințele utilizatorilor;
- (b) spațiile fizice ale bibliotecilor trebuie transformate, astfel încât să rămână a fi solicitate.

Astfel, apare o nouă interferență a spațiilor de bibliotecă care adesea sunt adaptate. Caracteristicile se schimbă de la tradiționalism cu elemente temeinice la forme cu conținut variabil, muabil

și afectiv. Spațiul vorbește de la sine, asumându-și rolul de modelare cognitivă a comunității. În opinia lui Andrew McDonald, particularitățile importante ale unui spațiu de bibliotecă sunt: funcționalitate, adaptabilitate, accesibilitate, varietate, interactivitate, eficiență, siguranță, securitate, adecvat schimbărilor, potrivit pentru utilizarea tehnologiilor informației [3]. Particularitățile date modelează profund traiectoria reorganizărilor, schimbărilor în spațiile bibliotecilor. Un spațiu de succes trebuie să fie:

- (a) *Funcțional*: ușor de utilizat și prietenos, care îi permite bibliotecii să-și îndeplinească misiunea, funcțiile de mediere și formare, precum și funcțiile recreative, oferind servicii de nivel înalt;
- (b) *Flexibil*: adaptabil pentru schimbări; utilizarea spațiului poate fi modificată simplu, fără impedimente, prin rearanjarea mobilierului, a echipamentelor și a rafturilor;
- (c) *Accesibil*: ușor de utilizat, care încurajează independența și asigură utilizarea mai eficientă a serviciilor;
- (d) *Variat*: dotat cu săli potrivite pentru o varietate de utilizatori și necesitățile lor;
- (e) *Interactiv*: facilitează comunicarea între oameni;
- (f) *Inspirator*: motivează și inspiră oamenii prin arhitectură, amenajări originale, mobilier atractiv;
- (g) *Sustenabil*: oferă condiții adecvate pentru utilizatori, resurse informaționale și tehnologice;
- (h) *Securizat*: sigur pentru oameni, colecții, echipamente, clădire în conformitate cu standardele și legislația de sănătate și siguranță;
- (i) *Eficient*: un spațiu care își propune să rentabilizeze costurile de exploatare (prevenirea uzurii, utilizarea corectă a echipamentului);
- (j) *Adecvat pentru tehnologia informației*: cu facilități flexibile pentru utilizatori și personalul bibliotecii, potrivit tendințelor de învățare interactivă.

Aceste însușiri specifice au ca scop să motiveze și să inspire oamenii spre ascensiune, educând cetățeni activi care ulterior vor avea un impact asupra societății.

Cercetătorul M. D. Boone [4] recomandă câteva directive privind clădirea unei biblioteci, în mod special cea universitară:

- să dețină „o infrastructură tehnologică de facilități inteligente”;

- să creeze echilibrul optim între spațiile destinate oamenilor și spațiile destinate „lucrurilor”;
- să fie adaptabilă;
- să pună la dispoziție spații de învățare și studiu adecvate;
- să asigure un set de servicii care să sprijine colaborarea dintre bibliotecari și profesori.

Dr. Lidia Kulikovski argumentează convingător orientarea socială și comunitar-inovativă a bibliotecii atât prin funcțiile sale, cât și ca spațiu: „proiectul arhitectural al unei construcții sau renovării ei și echipamentele respective constituie o investiție, mai întâi de toate, socială” [5].

Arhitectul latin Vitruviu a oferit în lucrările sale recomandări cu privire la construcția și amenajarea zidurilor. El a fundamentat holistic principiile unei arhitecturi care sunt valabile și pentru biblioteci [6]:

- un edificiu trebuie să aibă trei atribute: durabilitate, utilitate și estetică;
- arhitectura este o imitație a naturii;
- arhitectul trebuie să înțeleagă natura pentru a învăța simțul măsurii și proporțiilor.

Interesul viguros privind subiectul dat relevă, de asemenea, consecințele crizelor, care dictează remodelări și schimbări. Cercetările efectuate au avut în esență două dimensiuni privind spațiile: 1) rolul și impactul bibliotecii; 2) spațiul fizic convivial, prielnic pentru creare, învățare, explorare și socializare, modelat conform percepțiilor celor care îl utilizează.

Astfel, spațiul devine un obiect de studiu ca element arhitectural, fizic și ca beneficiu în obținerea de noi competențe sau sentimente. Ambele creează valori care schimbă oameni și comunități.

Rezidenții caută nu doar un loc unde își rezolvă problemele, obțin sprijin, cunoștințe și competențe, ci și un spațiu ce oferă inspirație și confort. Elementul emoțional nu trebuie exclus din această ecuație. Gândirea de design al spațiului se centrează pe utilizator – *ce poate face el la bibliotecă?* Răspunsul are două variabile (Vezi Tabelul 1).

Această coeziune etalează funcțiile unei biblioteci și organizarea interioară simplă, firească utilizatorilor – locul lecturii, educației, învățării pe tot parcursul vieții, sustenabilității, incluziunii sociale.

Tabelul 1

Activități	Impact asupra persoanei
Descoperire prin învățare. Contribuție prin discuții, dezbateri și opinii. Creare prin obținerea de noi abilități/competențe. Inspirație, motivare prin trăiri și emoții.	<i>Emancipare</i> : formarea cetățenilor autonomi și informați. <i>Inovație</i> : capacitatea de a genera idei, de a rezolva probleme, de a crea. <i>Participare</i> : dezvoltarea opiniilor, capacitatea de gândire critică. <i>Experiență</i> : obținerea senzațiilor, emoțiilor, relațiilor.

Ca spațiu public și incluziv, biblioteca devine din ce în ce un spațiu mai eterogen și hibrid. Un spațiu care include atât zone tradiționale de lectură, lipsite de distrageri și motivante pentru concentrare pe termen lung, cât și zone informale pentru lectură relaxată, lucru în grup, reflecție și contemplare, zone experimentale și neconvenționale cu mobilier atractiv. Zonarea spațiilor exprimă temeinic poziția incluzivă a bibliotecii. Modelul zonării, promovată de sociologul Bernard Lahire, oferă o viziune a unei biblioteci incluzive unde „cultura fierbinte” (relaxare, comunicare, descoperire) coexistă într-un singur loc cu „cultura rece” (individualism, lectură, cercetare). Explorarea opțiunilor noi permite transformări ale spațiilor pentru: lectură, întâlniri informale și formale, discuții, lucru în grup, instruire în grupe mari și mici, experimentare, studiu individual, cercetare.

O proporție semnificativă în spațiul bibliotecii o are și confortul acustic, termic și igienic, factori precum stilul, designul și atmosfera. Atunci când se remodelează biblioteca, se va ține cont de crearea atmosferei de sosire „bun venit”, oportunități de alegere, minimizarea barierelor, orientare clară, utilizarea culorilor și imaginilor pentru a crea atmosferă prietenoasă și o stimulare de a reveni. Bibliotecile devin „capital de familiaritate” (autorul sintagmei date fiind Jean-Claude Passeron) ce inspiră încredere, bunăstare.

Confortul psihologic, dar și fiziologic al persoanei care beneficiază direct de acest bun îi aduce valoare la nivel emoțional și identitar. Impactul schimbării e de lungă durată – oamenii cunosc, învață, câștigă mai mult, devin mai activi și mai implicați în viața comunității, iar societatea prosperă. Bibliotecile sunt un bun social care este merit să servească oamenilor într-un spațiu public.

În Republica Moldova ponderea majoră a clădirilor destinate bibliotecilor sunt adaptate. Subiectul devine unul terifiant în mixul actual: între tradiționalism și inovare funcțională. Bibliotecarului îi revine rolul de a fi creativ. Schimbarea se face prin lecturi, analize și sinteze, prin ascultarea dorințelor utilizatorilor, prin activități de pledoarie, prin extinderea bugetelor, prin conexiunea cu arhitecți și designeri.

Cercetări fundamentale în acest domeniu nu sunt atât de multe. Cele efectuate la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” au avut drept obiect de cercetare configurația fizică, estetică și emoțională a spațiului: accesibilitatea la clădire, condiții de lectură și interacțiune (iluminare, aspectul termic, mobilier ergonomic, tehnologii), climatul psihologic și emoțional de muncă. Ediția anului 2015 a Colocviilor profesionale de vară pentru bibliotecari (cu tematica „Designul interior de bibliotecă”) a abordat cerințele complexe de valorificare utilă și creativă a spațiilor bibliotecilor.

Transformarea spațiilor cuprinde un proces amplu care necesită o autoexaminare, o evaluare fundamentală și cunoștințe. Prioritățile actuale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” preponderent se centrează pe abordarea sistemică, pe conducerea rațională a resurselor pentru realizarea obiectivelor. Ingineria fiabilității la bibliotecă este axată pe asigurarea condițiilor care nu periclitează sănătatea omului, utilizarea echipamentelor cu maximă siguranță, optimizarea confortului și igiena muncii: iluminarea adecvată, ambianța termică, umiditatea acceptabilă.

Astfel, misiunea de a evalua starea tehnică a spațiilor și a rețelilor ingineresti, de a constata prin prisma controlului managerial intern soluții rezonabile și pertinente de remediere, îmbunătățire a situației a devenit o tradiție la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În acest scop, anual se realizează analiza constructivă a neconformităților, situația fiind evaluată printr-un calificativ al nivelului riscului:

- (1) *major*: neîndeplinirea mai multor cerințe (care afectează capacitatea de realizare a obiectivelor stabilite) influențează calitatea activităților desfășurate, așteptările și satisfacerea utilizatorilor;
- (2) *minor*: neîndeplinirea unei cerințe care nu afectează capacitatea de realizare a obiectivelor stabilite.

Dovezile colectate stau la baza constatărilor și recomandărilor pentru fiecare încăpere. Aceste calificative generează planul de acțiune, accentuând prioritățile:

- *Prioritate înaltă*: riscurile sunt semnificative pentru activitate, astfel încât acestea necesită atenția imediată;
- *Prioritate medie*: riscurile nu necesită o acțiune imediată, dar trebuie gestionate în timp util;
- *Prioritate mică*: există o abatere, o deficiență, dar printr-un control comprehensiv nu vor avea loc pierderi materiale.

Experiența dată oferă o evidență coerentă a dezvoltării spațiilor, generează idei pentru îmbunătățiri strategice, permite estimarea necesarului de investiții, furnizează informații cantitative precise despre edificii.

O noutate semnificativă a fost realizarea *Studiului de fezabilitate pentru modernizarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”*. Obiectivele generale ale studiului au fost [7]: a) analiza stării actuale a Bibliotecii Municipale (inclusiv filialele) și elaborarea unei viziuni privind dezvoltarea durabilă a instituției; b) fundamentarea necesității investițiilor economice, biblioteconomice, culturale, arhitecturale pentru modernizarea rețelei de biblioteci-filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din municipiul Chișinău; c) identificarea posibilităților de extindere a serviciilor culturale, educaționale, alfabetizare digitală și biblioteconomice ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Scopul efectuării unui studiu de fezabilitate privind modernizarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (inclusiv rețeaua de 27 filiale și secții metodologice) a fost dezvoltarea Bibliotecii „B.P. Hasdeu” ca un serviciu public de asigurare a accesului la lectură și dezvoltare a interesului pentru informare, învățare, educație, cercetare. Obiectul studiului a reprezentat analiza aspectelor curente privind starea edificiilor, sistemului tehnic, energetic și ingineresc.

Cercetarea s-a realizat în mai multe etape:

- (1) analiza surselor primare și secundare (studiul de fezabilitate, planurile cadastrale);
- (2) analiza chestionarului de fezabilitate completat de toate bibliotecile-filiale ce reflectă caracteristicile tehnice, arhitecturale, energetice, tehnologice și sociale;
- (3) evaluarea de către specialiști (inginer, arhitect) a stării spațiilor;

(4) formularea concluziilor și recomandărilor, fundamentarea necesităților investițiilor economice.

Grupul de lucru a utilizat următoarele metode: analiza documentată, deplasare pe teren, analiza situațiilor de hazard (cele mai dese neconformități, avarii pe parcursul ultimilor ani). Specialiștii au efectuat o evaluare generală a spațiilor Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Printre cele mai vulnerabile aspecte au fost: sistemul ingineresc, apeduct și canalizare; ventilare; accesibilitatea la spații pentru persoanele cu nevoi speciale.

Concluziile pot fi cuantificate prin prisma a două valori – neconformitate și nivelul de risc (de la 1 la 5):

1	2	3	4	5
starea spațiilor care nu corespunde normelor	starea spațiilor care corespunde unor norme	starea spațiilor cu nivel moderat	starea spațiilor cu nivel bun	starea spațiilor cu nivel excelent

Studiul de fezabilitate a fost, de fapt, o noutate în domeniul biblioteconomic. Acesta a permis să cunoaștem și să ne convingem că trebuie să transformăm bibliotecile în locuri inspiratoare, să creăm spații și zone stimulatoare cu designul interior și amenajarea colecțiilor care stârnește curiozitatea sau dorința de a acționa. Mai mult decât atât, cercetarea a permis să determinăm carențe privind lipsa unor norme pentru construcțiile bibliotecilor și a unor specificații privind mobilierul.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” este preocupată de calitatea interacțiunilor interumane prin reamenajarea, crearea unor spații interioare funcționale și estetice. Ideile constructive au fost aplicate în zona spațiilor – studiu individual, joc, tehnologii informaționale, terenuri pentru copii, evenimente științifice și culturale etc.; în orientarea prin spații; în proiectarea mobilierului ergonomic și confortabil; în utilizarea materialelor ecologice; în alegerea cromaticii diferențiate – în funcție de efectele psihofiziologice ale acestora asupra omului și ca mijloc de orientare. Inerent, sunt explorate și tendințele de iluminare și ventilare. În filozofia bibliotecii, confortul și siguranța utilizatorului este prioritară. De asemenea, se pune în valoare spațiul dedicat bibliotecarului. Esteticul accentuează comoditatea și atractivitatea. Potrivit lui Ștefan Popa, „spațiul interior este unul exclusiv uman, produs cultural, care sinterizează demersurile științifice, artistice

și praxiologice, fiind astfel transformat continuu în spațiu de existență umană” [8]. Gândirea bibliotecii este axată pe oferirea sensului spațiilor, valoare formelor (aspectului arhitectural), armonie estetică, echilibrul cromatic.

Bibliotecile trec prin metamorfoze impresionante. Confortul structurii arhitecturale, dar și al relațiilor, influențează durata de ședere a utilizatorilor în diferite spații. Viziunea sacralizată a locului nu mai este actuală. Biblioteca, ca spațiu social, se reinventează și se adaptează rigorilor solicitate, necesităților stringente ale comunității.

Spațiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” nu sunt doar o zonă a orașului, ci sunt un oraș al orașului, un spațiu pentru toată lumea. În perspectivă, biblioteca își propune să devină o instituție al cărei scop este să ofere publicului un spațiu de întâlnire, inspirație și inovație, care captează atenția publicului, modelează experiențe unice, coerente și incitante.

Referințe bibliografice

1. SERVET, Mathilde. Les bibliothèques troisième lieu: une nouvelle génération d'établissements culturels. In: *Bulletin des bibliothèques de France (BBF)*. 2010, nr. 4, pp. 57-63.
2. DEMENTIEVA, Diana. Narativizarea spațiului urban. In: *Chișinău: Cultura promovării imaginii orașului*. Chișinău: Știința, 2023, p. 3.
3. HARJEVSCHI, Mariana. Design și funcționalitate în arhitectura bibliotecilor publice: inovații și tendințe contemporane. In: *Conferința științifică națională cu participarea internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*. Științe Sociale, 7-8 noiembrie, 2024. Chișinău, 2024, pp. 120-126.
4. CORAVU, Robert. Transformarea spațiilor bibliotecii. Biblioteca universitară ca loc. In: *Informare și documentare: activitate științifică și profesională*. 2011, vol. IV, p. 8.
5. GOIAN, Natalia. Arhitectura bibliotecilor: abordarea problemei. In: *BiblioPolis*. 2008, nr. 2, p. 17.
6. GOIAN, Natalia; BERNIC, Victoria. Arhitectura bibliotecilor publice: teorii și realizări practice. In: *BiblioPolis*. 2011, nr. 1, p. 22.
7. Studiu de fezabilitate privind modernizarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din mun. Chișinău. Elaborat de „ABP Project”, 2023, 250 p. [manuscris].
8. POPA, Ștefan. Forma și spațiul în designul interior: Metodologia studierii în învățământul artistic. Chișinău: Arc, 2021, p. 61..